

سازمان های استخباراتی کشورهای اطراف افغانستان قسمت اول

اهداف این کشورها

افغانستان کشوریست که از لحاظ سه منبع غنی بوده کشورهای حلقه اولی دومی تلاش دارند تا خود را در سیاست این کشور ذیدخل سازند. کشورهای چین انگلیس ازبکستان تاجکستان ترکمنستان ایران پاکستان هندوستان ترکیه عربستان سعودی امارات عربی قطر تلاش دارند تا در سیاست و اقتصاد این کشور خود را شریک نمایند. و این کشورها در جنگهای افغانستان شریک هستند. بطور عموم این کشورها روی این اهداف می چرخند.

اول: افغانستان یک منطقه ستراتیژی برای اهداف سیاسی و نظامی کشورها مساعد است.

دوم: منابع غنی و دست نخورده برای اهداف اقتصادی

سوم: منبع آب شربین بوده که آبهای افغانستان از مناطق مرتفع سراریر میشود

روی این ۳ اهداف کشورهای ابر قدرت و کشورهای منطقه سیاست خود را تعیین نموده است. اکثر این کشورها اهداف دارند که خیلی ظالمانه بوده صرف نفع خود را میخواهند. به این لحاظ به گروههای ضد کشوری را کمک می کنند یا در جنگ خود را ایگانه میسازند. از طرف دیگر افغانستان نظر به ضعف که دارد میدان رقابتی کشورها گردیده از چند مجموعه امنیتی این رقابتها به شدت متأثر گردیده است گفته میتوانیم رقابت بین هند و پاکستان رقابت بین چین روسیه و امریکا رقابت بین ایران امریکا رقابت بین سعودی، امارات عربی و ایران وضع امنیتی کشور را به چالش کشانیده است.

در کنار هند و پاکستان، ایران به عنوان همسایه افغانستان، در تحولات بیغرض نبوده بلکه نقش مورد نظر خود را بازی کرده است. موضوعات ایدیولوژیک بازی دیگر است که افغانستان را متأثر ساخته است. بازی قدرت میان جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی بازی جمهوری اسلامی ایران با ایالات متحده امریکا که در افغانستان اولویت دارد به همین دلیل با وجود تضاد ایدیولوژیک با گروه طالبان، ایران با برخی از شاخه‌های این گروه ارتباط برقرار نمود تا حضور موجودیت ایالات متحده امریکا را به چالش بکشد و این نفوذ و تأثیرگذاری هنوز هم باقی است. این کشورها کوشش مینمود تا پروسه صلح افغانستان به ناکامی انجامد و چنین شد تا پای امریکا از منطقه بکلی دور شود.

در کنار قدرت‌های منطقه‌ای نظیر پاکستان، هند، ایران، عربستان سعودی، امارات متحده عربی و قطر، روسیه و چین به عنوان قدرت‌های بزرگ دغدغه‌های امنیتی در تحولات افغانستان دارند.

روسیه آسیای مرکزی را به عنوان حیات خلوت امنیتی‌اش می‌بیند و با هر نوع تحولی که چنین منافعی را تهدید کند، مخالفت و مبارزه می‌کند و برای مقابله با همین تهدیدها حتا بحث ارتباط روسیه با گروه طالبان نیز مطرح گردید.

چین رویکرد اقتصادی را در جهان دنبال می‌کند و برای چنین رویکردی، نیاز به محیط امن در منطقه دارد تا رونق بازار اقتصادی‌اش را همچنان ادامه دهد، ولی نباید فراموش کرد که در زاویه دیگری این کشور همواره از رویکرد منطقه‌ای پاکستان حمایت کرده است و این موضوع چه به لحاظ کمک‌های اقتصادی و پروژه‌های زیربنایی چین در پاکستان و چه به لحاظ سیاسی-نظامی بر کسی پوشیده نیست به همین دلیل آن‌چه پاکستان در صلح افغانستان دنبال می‌کند؛ طبعاً مورد حمایت جمهوری خلق چین قرار دارد. کشورهای آسیایی میانه از دامن خلی اساس اند یکی آب دریای آمو که مبدا افغانستان برای خود استفاده کنند دوم گذشتن جنگجویان اسلامی از مرز دریای آمو. این کشورها از آب دریای آمو در وطن خود بندهای آبی و برق اعمار نموده است که برای شان حیاتی است. این کشورها آرزو ندارند که افغانستان به مسند ترقی برسد.

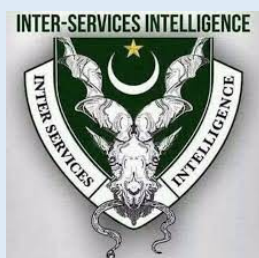
پاکستان

پاکستان کشوریست که پس از جنگ افغان با شوروی غنی شده از خون و جنگ دادن افغانها صاحب سرمایه شده و این ادامه دارد جز خونریزی در افغانستان دیگر درآمد بیرونی ندارد. کشور پاکستان دارای اهداف ذیل است.

۱. پاکستان تلاش دارد دولت افغانستان یک دولت ضعیف فاقد قوای مسلح قوی و هم دوست نزدیک پاکستان باشد تا در موقع جنگ با هند افغانستان از عقب حمله نکند.
۲. استفاده از منابع سرشار افغانستان که خیلی برایش ارزان تمام میشود و نیم از این مال قاچاق به پاکستان بطور ارزان خریده میشود. یعنی منبع تمام اموال دزدی پاکستان است.
۳. آب افغانستان که برای پاکستان حیاتی است. پاکستان برای تولید گندم جوار و برنج پروژه های را بنا کرده است که برای پاکستان حیاتی است.
۴. ترس از معاهده دیورند ضعیف بودن دولت افغانستان باعث میشود تا معاهده دیورند فراموش گردد. یا سروصدای آنها به تعویق به افتد.

سرویس اطلاعاتی پاکستان

ISI یا Inter-Services Intelligence

سازمان اطلاعاتی اردو پاکستان بنامهای اطلاعات بین سرویس ها در زبان اردو: بین الخدماتی سراغ رسانی یاد میشود. این سازمان مسئولیت عملیات جمع آوری، پردازش و تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به امنیت ملی پاکستان را از سراسر جهان داراست. درین این سازمان عمدتاً افسران نظامی جا دارد که از سه شاخه خدماتی نیروهای مسلح پاکستان مانند اردو، نیروی دریایی و نیروی هوایی پاکستان استخدام گردیده اند. از این رو "خدمات بین المللی" نامیده می شود. با این حال، این آژانس همچنین بسیاری از غیرنظامیان را به خدمت گماشته است. از سال 1971، رئیس این اداره به طور رسمی توسط یک ژنرال سه ستاره اردو درین سازمان گماشته

میشود که توسط صدراعظم به توصیه وزیر دفاع تعیین می شود. رئیس استخبارات همه روزه اطلاعات را مستقیماً به رئیس شورای وزیران و وزیر دفاع گزارش میدهد.

این اداره در دهه ۱۹۸۰، هنگامی که از مجاهدین افغان در برابر اتحاد جماهیر شوروی و دولت جمهوری دموکراتیک سابق افغانستان حمایت قاطع مینمود. بدین اساس سیر از دالر به جیب این سازمان ریخته شد و از حمایت تمام کشورهای سرمایه داری و اسلامی بر خوردار گردیده بدینوسیله خیلی قوی شده شهرت جهانی پیدا کرد. ای اس آی در طول آن جنگ، با هماهنگی نزدیک سازمان اطلاعات مرکزی ایالات متحده و سرویس اطلاعات مخفی بریتانیا برای اجرای عملیات Cyclone - برنامه ای برای آموزش و تأمین بودجه مجاهدین با حمایت چین و اسرائیل سعودی را براه انداخته در زمینه همکاری نمود. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ این اداره با کمک مالی عربستان سعودی در طول جنگ داخلی افغانستان در دهه 1990 برای جلوگیری از پیشرفت جنبش ملی شمال جنبش طالبان را برای دفاع در برابر اتحاد شمال ایجاد نموده و آنان را موفق گردانید.

دفتر تحقیقات (FBI)، در سال ۲۰۱۱ گفت که اطلاعات بین سرویس ها پاکستان از تروریسم در کشمیر حمایت می کند و بر گروه طالبان مستقیماً نظارت دارد. وظایفی همانند سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا (سیا) و سازمان اطلاعات سری انگلیس (ام آی ۶) را دارد. در کنار آن ISI مسئولیت آموزش ماموران اطلاعاتی، حفظ و صیانت از برنامه هسته ای پاکستان و امنیت شخصیت های مهم کشور را نیز بر عهده دارد. ماموریت تشکیل هسته اصلی این سازمان به افسران زبده ای سپرده شده بود که از نیروهای سه گانه ارتش پاکستان فرا خوانده شدند تا کار جمع آوری و تحلیل اطلاعات در کنار ارزیابی اطلاعات خارجی و داخلی در بخش های نظامی و غیرنظامی به این سازمان واگذار شود. پیش از «فائز حمید» و «عاصم منیر»، «اخضر عبدالرحمن»، «حمید گل»، «اسد درانی»، «محمود احمد»، «احسان الحق»، «اشفق کیانی» و «ندیم تاج» از مهم ترین مدیران این سازمان بودند.

تشکیل آی اس آی از کدام زمان آغاز شد

اطلاعات بین خدماتی پاکستان در سال ۱۹۴۸ به دنبال اولین جنگ کشمیر ایجاد شد، که ضعف هایی در کار جمع آوری اطلاعات، به اشتراک گذاری و هماهنگی بین اردو، نیروی هوایی، نیروی دریایی همچنان اداره اطلاعات (IB) و اطلاعات نظامی (MI) نشان میداد. درین عصر ساختار ISI به شکل بود که توسط افسران سه سرویس اصلی نظامی اداره می شد و در جمع آوری، تجزیه و تحلیل و ارزیابی اطلاعات خارجی نظامی و غیر نظامی تخصص داده شده بودند. ساختمان سازمان استخباراتی پاکستان را ژنرال سابق ارتش هند بریتانیا سر رابرت کاونوم بنا نمود، در همان زمان معاون لوی درستیز پاکستان دگروال شاهد حمید را به صفت ریس مقرر گردیده بود. در ابتدا، ISI هیچ نقشی در جمع آوری اطلاعات داخلی نداشت، توجه زیاد بین مرز و کشمیر تحت کنترل پاکستان معطوف نموده بود.

قومندان نیروی دریایی سید محمد احسن ، که به حیث معاون اطلاعات نیروی دریایی مشغول خدمت بود ، در تنظیم روش های ISI نقش محوری را ایفا نمود ، وی جذب و گسترش ISI را بر عهده گرفته و اداره را بدست گرفت . پس از کودتای ۱۹۵۸ ، تمام سازمان های اطلاعاتی ملی تحت کنترل مستقیم رئیس جمهور و رئیس عمومی قانون نظامی قرار گرفتند . حفظ امنیت ملی ، که وظیفه اصلی این سازمان ها بود ، به معنای تحکیم رژیم ایوب خان بود . هرگونه انتقاد از رژیم به عنوان تهدیدی برای امنیت ملی تلقی می شد .

پس از آنکه ژنرال ضیاءالحق در ۵ جنوری ۱۹۷۷ فرمانده نظامی را به دست گرفت و قوماندان حکومت نظامی شد ، ISI به جمع آوری اطلاعات در مورد حزب کمونیست پاکستان و حزب مردم پاکستان گسترش یافت . جنگ شوروی و افغانستان در دهه ۱۹۸۰ شاهد افزایش عملیات مخفی ISI بود . یک بخش مخصوص افغانستان (به نام اداره SS) تحت قومندانی برید جنرال محمد یوسف برای نظارت بر عملیات روزمره در افغانستان ایجاد شد . تعدادی از افسران بخش عملیات مخفی ISI در ایالات متحده آموزش دیدند و "بسیاری از کارشناسان اقدامات مخفی سیا به ISI جذب گردیدند تا با استفاده از مجاهدین افغان در عملیات خود علیه نیروهای شوروی آن راهنمایی کنند ." در سپتامبر ۲۰۰۱ ، پرویز مشرف دگر جنرال احسان الحق را به حیث رئیس آی اس آی منصوب کرد که بعداً جنرال شجاع عوض آن مقرر شد .

بسیاری از تحلیلگران (عمدتاً هندی و آمریکایی) معتقدند که ISI از گروه های تند رو پشتیبانی می کند ، اگرچه به گفته تحلیلگران دیگر ، این ادعاها بدون شواهد و مدارک ثابت شده نمی تواند .

ISI اغلب متهم به ایفای نقش در حملات تروریستی بزرگ در سراسر هند از جمله تروریسم در کشمیر ، بمب گذاری در قطار بمبئی مورخ جنوری ۲۰۰۶ ، حمله بر پارلمان هند در ۲۰۰۱ ، بمب گذاری در سال ۲۰۰۶ در شهر واراناسی ، بمب گذاری در آگوست ۲۰۰۷ حیدرآباد ، و حملات نوامبر ۲۰۰۸ در بمبئی متهم است .

ISI همچنین متهم به حمایت از نیروهای طالبان و جذب و آموزش مجاهدین افغان و پشتونستان برای جنگ در افغانستان و کشمیر است . بر اساس آژانس های اطلاعاتی آمریکا به این نتیجه رسیدند که ISI پاکستان در عقب حمله به سفارت هند در کابل که بتاريخ ۷ جون ۲۰۰۸ رخ داده بود متهم است . این اتهامی است که دولت های هند و افغانستان قبلاً مطرح کرده بودند .

اعتقاد بر این است که سازمان اطلاعات پاکستان یعنی ISI ، به سازمانهای تروریستی در از بین بردن دشمنان خود یا مخالفان خود ، از جمله کشورهای آسیا میانه ، روسیه ، ایغورستان چین ، اسرائیل ، ایالات متحده و دیگر اعضای ناتو کمک می کند . تصاویر ماهواره ای FBI حاکی از آنست که موجودیت چندین اردوگاه تروریستی در پاکستان نشان می دهد . در تحقیقات چندین شبه نظامی اسیر شده اعتراف کرده است که آنها به عنوان بخشی از مناقشه کشمیر در این کشور آموزش دیده است ، پاکستان از شبه نظامیان جدایی طلب کشمیر حمایت می کند منابع غیردولتی معتقدند که مقامات اردو پاکستان و سازمان اطلاعات بین المللی (ISI) با تروریست های اسلامی همدردی و کمک می کنند و می گویند "ISI از گروه های تروریستی جیش محمد در کشمیر از جمله

افرادی که وابسته به القاعده است حمایت پنهانی می نمایند در زمینه اسناد در دسترس قرار گرفته است. ژنرال جاوید نصیر با وجود تحریم تسلیحاتی سازمان ملل متحد از مسلمانان چین در سین کیانگ، گروه های مسلمان شورشی در فیلیپین و برخی گروه های مذهبی در آسیای مرکزی، و بوسینا کمک می کند.

گفته میشود که اداره اطلاعات ملی (NID یا National Intelligence Directorate) در سال ۲۰۱۴ برای جمع آوری و به اشتراک گذاری اطلاعات جمع آوری شده توسط بیش از 30 سازمان اطلاعاتی پاکستان برای مبارزه موثر با تروریسم در پاکستان تشکیل شده است. البته این اداره برای دفع دشمنان خود در داخل پاکستان مانند گروه های پشتونخوا و بلوچ تشکیل گردیده که صرف مبارزه با آنها می نمایند.

اطلاعات منتشر شده در شبکه اینترنت، شمار کارمندان رسمی این سازمان را بالغ بر ۱۰ هزار نفر اعلام می کند. که شامل دفتر اطلاعات پاکستان (IB) و سازمان اطلاعات نظامی ارتش پاکستان (MI) نیز سایر بخش های ساختار اطلاعاتی و امنیتی این کشور می باشد. این سازمان بعد از شکست بزرگ اطلاعاتی پاکستان که در جنگ ۱۹۶۶ (جنگ دوم) با هند متحمل شد، یک غربالگری بزرگ را تجربه کرد تا چهره فعلی این سازمان از سال ۱۹۶۹ فعالیت خود را از سر بگیرد.

ISI دارای هفت قسمت است:

۱. اداره مشترک اطلاعات (JIX) که مسئول هماهنگی بین بخش ها، زیرشاخه ها و دوایر مختلف است. همچنان مسئول جمع آوری اطلاعات ضد دولتی و داروهای جعلی، نوتهای تقلبی میباشد.

۲. دستگاه اطلاعات مشترک (JIB): اصلی ترین بخش سازمان اطلاعات پاکستان است و به تبع بیشترین فعالیت های این سازمان را هم بر عهده دارد. این بخش دارای سه شعبه عملیات مخصوص در هند، عملیات مبارزه با تروریسم و حفاظت شخصیت هاست.

۳. دستگاه ضد اطلاعات مشترک (JCIB): گزارش های موجود ادعا می کنند بسیاری از دیپلمات های پاکستانی عضو این بخش هستند و مسئولیت جمع آوری اطلاعات امنیتی از شرق میانه، جنوب آسیا، چین، افغانستان و کشورهای آسیای میانه را بر عهده دارد. همچنین گفته می شود دامنه فعالیت خود را تا آفریقا، آمریکای لاتین و اروپا نیز گسترش داده است. گویا این بخش توسط کارشناسان سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا سیاه شده و توسعه یافته است تا نسخه ای از فعالیت شعبه مشابه موجود در این سازمان آمریکایی در سازمان اطلاعات پاکستان کپی سازی شده باشد. این دستگاه مخالف بنادر تجارتي هند در چابهار ایران بوده کوشش دارد بندر گوادر به عنوان پای ای برای کرخور اصلی تجاری که شمال غربی چین را به خلیج فارس متصل می کند، قرار دهد.

۴. سازمان اطلاعات مشترک شمالی (JIN): این بخش مسئول منطقه جمو و کشمیر است که مناطق مورد منازعه بین هند و پاکستان قلمداد می شوند. ساختن گروه ها مسلح علیه نیروهای مسلح هند و گروه های سیاسی مسلح در داخل منطقه جامو و کشمیر نیز در حیطه وظایف این بخش قرار دارد.

۵. **بخش اطلاعات متنوع (JIM)** این بخش مسئول مأموریت‌های جاسوسی، نفوذ و مراقبت طی دوره جنگ است.

۶. **سازمان اطلاعات سیگنالی (JSIB)** این بخش نیز دارای سه شاخه است که به طور انحصاری در بخش تعقیب پیام‌های تلفنی و بی‌سیم فعالیت می‌کند و وظیفه آن گروه‌ها و پیگیری عوامل دشمن، انجام عملیات شناسایی الکترونیکی بی‌سیمی و تصویری، امنیتی ارتباطات و سیگنال‌هاست.

۷. **بخش اطلاعات فنی**: این بخش مسئول فعالیت مهندسی، فنی و مسائل مشابه آن است.

عملیات ای اس ای

هند: شاید مهم‌ترین و مشهورترین عملیات سازمان اطلاعات پاکستان که اکثراً به شکلی خودخواسته برخلاف عرف سازمان‌های اطلاعاتی راه خود را به سوی رسانه‌ها پیدا کرده، عملیاتی است که هند را هدف قرار داده است. اختلاف ریشه دار بین اسلام‌آباد و دهلی نو به اندازه‌ای است که هر اقدام خصمانه یا تخریبی صورت‌گرفته در داخل خاک هر یک از این دو کشور یا علیه منافع آنها در دیگر مناطق جهان، انگشت اتهام را مستقیماً به سوی کشور دیگر نشانه می‌گیرد.

افغانستان: دومین صحنه، عملیات دائم سازمان اطلاعات پاکستان در خاک افغانستان است. همان‌طور که گفته شد، حضور سازمان اطلاعات پاکستان در صحنه افغانستان به حدود چهار دهه پیش- از زمان اشغال افغانستان توسط ارتش سرخ شوروی- بازمی‌گردد، در حالی که تا به امروز این حضور به شکل پرننگی همچنان ادامه دارد. درین جنگ پاکستان بهره بی‌انتها برده سبب شد تا پاکستان فابریکه‌های تولیدی بزرگی را بنا نماید. و بهره‌کشی از افغانهای ساده و یا وطن فروش ادامه دارد.

حمایت از گروه‌های مختلف افغانی در زمان جنگ با شوروی سابق و مشارکت مستقیم در تاسیس گروه‌های جهادی مسلحانه علیه شوروی که بعدها به القاعده تبدیل شد، این ساختار اطلاعاتی را باید پدرخوانده گروه طالبان معرفی کرد، گروهی که همچنان یکی از محورهای ناامنی افغانستان شناخته شده و اولین دولت تروریست در جهان موفق گردید دولت افغانستان را در قبضه خود قرار دهد. زلمی خلیل‌زاد، فرستاده ویژه دولت آمریکا در امور افغانستان، به همراه دکتر تراشیا بایکون و بیل روجیو، طی شهادتی در فبروری ۲۰۱۷ در کنگره آمریکا، اعلام کردند پاکستان پناهگاه اصلی گروه طالبان به شمار می‌رود و این سازمان با آزادی عمل کاملی در اکثر نقاط این کشور، به خصوص در شهرهای بزرگ، به فعالیت و تبلیغ می‌پردازد.

همچنین مایکل مولن، قوماندان وقت لوی درستیز آمریکا، پیش از آنها در ۲۹ مارچ ۲۰۰۹ به سی‌ان‌ان گفته بود سازمان اطلاعات پاکستان نقش عمده‌ای در حمایت و حفاظت از گروه طالبان و القاعده دارد و بسیار دشوار است که تصور کنیم این روابط از بین خواهند رفت. بر اساس تحقیقات که صورت گرفته پس از فرمایش سعودی جنرال حمیدگل پدرخوانده و بنیان‌گذار گروه طالبان افغانستان است. طالبان به ناحق دل خود را خوش نموده اند. اصلاً فرمایش سعودی بجا شده است.

حمید گل که رهبر سری این گروه محسوب می‌شد، در این باره گفته بود: ما به شکل‌گیری طالبان در همان ابتدا کمک کردیم، اما آموزش آنها را در سال ۱۹۸۹ متوقف ساختیم. همه چیز بدین ترتیب به

پایان رسید. اکثر اعضای جنبش طالبان افغان‌های قدیمی‌ای بودند که در جریان جنگ افغانستان (علیه شوروی) آموزش دیده بودند و بعد از سال ۱۹۸۹ ما هیچ فردی را آموزش ندادیم. این ادعا در سال ۲۰۰۹ از زبان حمید گل بیان شد که طالبان در سال ۱۹۹۴، با حمایت مستقیم و بالفعل سازمان اطلاعات پاکستان با کمک نظامیان پاکستان در ولایت قندهار در جنوب غرب افغانستان - که با پاکستان هم‌مرز است - تحت رهبری ملا محمد عمر و حمایت جلال‌الدین حقانی اعلام موجودیت کرد.

این ژنرال پاکستانی، حقانی را دوست شخصی خود توصیف و در گفت‌وگویی با روزنامه سعودی الشرق الاوسط اعلام کرد: وقتی پسرم برای جهاد به افغانستان رفت او را در معیت نیروهای جلال‌الدین حقانی قرار دادم، او مردی بسیار خوب برای پاکستان است. جنرال مشرف در سال ۱۹۷۷ در یک مصاحبه تلویزیونی اعلان کرد در وقت جهاد گلبدین حکمتیار و بعد از جهاد ملا عمر ابرو پاکستان در افغانستان بوده و خدمات ارزنده برای پاکستان نموده اند. گلبدین توانست دولت کمونست و مخالف پاکستان را از بین ببرد ملا عمر توانست جنبش شمال که مخالف پاکستان عمل میکرد از بین برداشت.

بر اساس اسناد منتشر شده در ویکی‌لیکس، «حمید گل» به تدارک حملاتی علیه نیروهای ناتو در سال ۲۰۰۶ از طریق بمب‌های کنار جاده و برنامهریزی برای ربودن کارمندان سازمان ملل متحد طی همدستی با افراد مسلح افغانی متهم گردیده. و تحت تعقیب دولت امریکا است. او در مصاحبه خود با الشرق الاوسط که ۲۵ اپریل ۲۰۰۹ منتشر شد، دوره حکومت طالبان بر افغانستان را مورد ستایش قرار داد و گفت: این گروه شریعت اسلام را در افغانستان حکمفرما کرد. او این برگشت افغانستان را به دوره عتیق ستایش نموده برای پاکستان حرام دانست. «حمید گل» همچنین به عنوان رئیس سازمان اطلاعات افغانستان در آخرین برنامه نظامی گروه طالبان پیش از حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ هم که چندی قبل از آن برگزار شد حضور یافت.

نقش سازمان اطلاعات پاکستان در شکل‌گیری گروه القاعده نیز امر پنهان یا محرمانه‌ای نیست از این رو برای ایجاز کلام، به مبهم‌ترین بخش این تعامل یعنی ارتباط این سازمان با گروه القاعده در زمان متواری شدن اسامه بن لادن می‌پردازیم.

«قمر ندیم» وکیل مدافع خانواده میگوید، «شاکیل آفریدی»، دوکتوریست که سازمان اطلاعات آمریکا با کمک او توانست از محل پنهان شدن اسامه بن لادن اطمینان حاصل کند. و امریکا به آنجا حمله نمود. مسئولان دولتی پاکستان حاضر نشدند اوراق هویتی لازم را به فرزندان این دوکتور برای ادامه تحصیل در پوهنتون بدهند.

از دیدگاه سازمان‌های اطلاعاتی پاکستان، شاکیل آفریدی با این اقدام خود مرتکب خیانت بزرگی شده است. همین نظر نیز باعث شد دادگاه پاکستان این دوکتور را به ۳۳ سال زندان محکوم کند.

دولت پاکستان در گزارش رسمی خود درباره قتل اسامه بن لادن - که بخش‌هایی از آن سال ۲۰۱۱ در شبکه الجزیره منتشر شد - اعلام کرد: اسامه بن لادن حدود ۱۰ سال در برابر چشم مردم زندگی می‌کرد، حتی یک بار به دلیل سرعت غیرمجاز توسط پلیس متوقف شد ولی توسط کارمندان اطلاعات پاکستان قضیه مسدود گردید. می‌توان تفسیرهای دیگری در مورد پنهان نمودن بن لادن در گزارش ۳۳۶ صفحه‌ای کمیته مستقل حقیقت‌یاب نیز پیدا کرد.

در همین راستا «کارلوتا گول» طی گزارشی در روزنامه نیویورک تایمز در این‌باره فاش کرد: سازمان اطلاعاتی پاکستان اسامه بن لادن رهبر القاعده و مسئول شماره یک حملات ۱۱ سپتامبر را

عمداً پنهان کرده بود و از زمان فرار او از افغانستان از محل اختفای او اطلاع داشت و به نوعی بن‌لادن در گروگان آنها بود.

این در حالی است که سیمور هرش، روزنامه‌نگار آمریکایی، در گزارشی در این رابطه، با استناد به اطلاعاتی که «اسعد دورانی» یکی از ژنرال‌های بازنشسته ارتش پاکستان در اختیار او قرار داده بود، نوشت: «احمد شجاع پاشا»، رئیس وقت سازمان اطلاعات پاکستان، عملیات قتل اسامه بن‌لادن را در محل اختفایش در هیبت آباد تسهیل کرده است. این کار پس از آن صورت گرفت که یکی از عناصر سازمان اطلاعات پاکستان به تعهدات کاری خود خیانت کرد و در مقابل دریافت ۲۵ میلیون دلار محل اختفای بن‌لادن را به سازمان اطلاعات آمریکا راپور داد.

دیگر صحنه عملیات سری سازمان اطلاعات پاکستان، چین است: گفته می‌شود این سازمان در منطقه‌ای غرب چین، از جریان‌های جدایی‌طلب مسلمان ایغورستان حمایت می‌کند. پیشینه فعالیت سازمان اطلاعات پاکستان در مناطق آسیای میانه به دوره اتحاد جماهیر شوروی و حکومت کمونیست برمی‌گردد که در آن زمان از جریان‌های جدایی‌طلب فعال در جمهوری‌های قزاقستان، ازبکستان، قرقیزستان و ترکمنستان حمایت می‌شد. سازمان اطلاعات پاکستان یکی از مهم‌ترین متهمان حمایت از گروه‌های تروریستی فعال در جنوب شرق ایران محسوب می‌شود.

سازمان اطلاعات پاکستان به عنوان مهم‌ترین متحد و همکار سازمان‌های اطلاعاتی آمریکا (CIA ، NSA و پنتاگون) برای جاسوسی علیه سفارتخانه‌های خارجی در داخل پاکستان نیز برنامه گسترده و مدونی در مرحله اجرا دارد. از دیدگاه برخی کارشناسان، این همکاری به حدی است که سازمان اطلاعات پاکستان را به عامل اجرایی برنامه‌های سازمان‌های جاسوسی و امنیتی آمریکا در مناطق محیطی این کشور و حتی مناطق دورتر تبدیل کرده است. برای مثال، بعد از اینکه آمریکا جنگ خود را علیه تروریسم آغاز کرد، سازمان اطلاعات پاکستان به عنوان سازمان راهنمای نیروهای آمریکایی و ناتو، نه تنها در افغانستان بلکه در آسیای میانه و چند نقطه دیگر از منطقه خاورمیانه، فعالیت خود را آغاز کرد. این در حالی است که شمار قابل توجهی از جنگجویانی که، بعد از حمله آمریکا به افغانستان، به وزیرستان پاکستان گریختند، توسط سازمان‌های اطلاعاتی پاکستان دستگیر و پس از تحویل به طرف آمریکایی، به زندان پایگاه گوانتانامو منتقل شدند. آمریکا همچنین از ظرفیت سازمان اطلاعات پاکستان برای حضور و فعالیت در تمامی کشورهای جنوب شرق آسیا استفاده کرده، در حالی که گزارش‌هایی از رسیدن دامنه این همکاری به استرالیا و نیوزیلند نیز منتشر شده است. سازمان اطلاعات پاکستان در از بین بردن گروه‌های اسلام‌گرایی همچون گروه ابو سیاف، که در جنوب شرقی آسیا فعالیت می‌کرد، نیز سهم عمده‌ای داشت.

این سازمان فعالیت‌هایش را به سوی غرب مرزهای خود نیز گسترش داده و اطلاعات کم و بیش از برخی اقدامات این سازمان در مرز با ایران، کشورهای حوزه جنوبی خلیج فارس، شرق میانه، شمال آفریقا نیز رسیده است.

به اعتقاد کارشناسان، حضور شمار زیادی از کارگران پاکستانی در حاشیه جنوبی خلیج فارس، به سازمان اطلاعات پاکستان دامنه مانور گسترده‌ای برای جمع‌آوری اطلاعات بخشیده است.

گفته می‌شود دالرهای نفتی عربستان رهبران این سازمان را بیتاب کرده تا بخشی از فعالیت‌های تروریستی برخی همسایه‌های پاکستان را که جزو رقبای ریاض محسوب می‌شوند نیز هدایت و حمایت نماید.

در تحلیلی که اواخر ماه حوت ۱۳۹۷ در روزنامه الخلیج جدید به چاپ رسید، ذکر گردیده است که عربستان سعودی به استفاده از منطقه بلوچستان پاکستان، به عنوان پایگاهی برای انجام اقدامات تروریستی و تخریبی علیه برخی از کشورهای منطقه، مورد استفاده قرار داده است.

این تحلیل با استناد به گزارشی که در پایگاه فرانسوی «اینتلینس آنلاین» منتشر شده، تاکید دارد که ریاض خوب می‌داند این کار بدون کمک سازمان اطلاعات پاکستان قابل انجام نیست، از این رو محمد بن سلمان در سفر خود به پاکستان تلاش زیادی برای جلب نظر سازمان اطلاعات پاکستان برای اجرا نمودن فعالیت‌های به پاکستان سفر نموده بود. کمک یکصد میلیارد دلاری را وعده داده است.

گرچه برخی از گزارش‌های محلی از شکست این طرح ریاض خبر می‌دهند، اما مدت‌هاست گزارش‌هایی درباره همکاری اطلاعاتی سعودی و پاکستان برای پیشبرد برخی از طرح‌های اطلاعاتی جاسوسی در خاک یمن به رسانه‌ها می‌رسد و این سلسله همکاری‌ها بین پاکستان و سعودی ادامه دارد.

یازده سپتامبر ۲۰۰۱

گویند طراح یازده سپتامبر ۲۰۰۱ توسط عرب صورت گرفته است. ولی تجارب که من دارم عرب چنین کله ندارد. که چنین عملیات پیچیده را طرح نماید. طبق ویدیو که در زیر است. بی نظر بوتو می‌گوید که اسامه بن لادن با یک جهادی جنرال پاکستانی معرفت پیدا کرد. این جنرال مدتی زیادی را در جنگ‌های افغانستان سپری نموده بود او علیه روس و امریکا مبارزه می‌نمود. زمانیکه بن لادن به پاکستان آمد او تقاضا کمک را نمود. بن لادن مبلغ ده میلیون دالر را به قسم کمک داد. زمانیکه بن لادن دوباره برگشت او طرح بسیار ماهری را به بن لادن پیشنهاد نمود که بدین ترتیب امریکا یعنی اولین قدرت جهان ضربه محکمی خواهد خورد. بن لادن دوباره بر عربستان برگشته خالد شیخ محمد را مامور تطبیق این طرح ساخت. شیخ محمد ۱۹ نفر را تهیه نمود که خود را انتحار نماید. شیخ محمد آنها را فن نظامی و راندن طیارات را در چند شرکت هوایی شخصی یاد داد. که این افراد توانستن ۴ طیاره را در چهار محل امریکا انتحار نموده به گفته آنها جهاد نمودند.

اسامه بن لادن. 4pm.

Surces

1. ریشه های ناامنی افغانستان توطئه های خارجی و ضعف های داخلی نوشته ضیا دانش مورخ
شنبه ۹ میزان ۱۳۹۰ در ویساید افغانستان

2. http://www.dailyafghanistan.com/opinion_detail.php?post_id=122571

3. منافع کشورهای دخیل در افغانستان چیست نوشته محمد عمر کمال آگاه روابط بین المللی در
روز نامه ۸ صبح

4. <https://8am.af/what-are-the-interests-of-the-countries-involved-in-afghanistan>

5. Walsh, Declan (12 May 2011). ["Whose side is Pakistan's ISI really on?"](#). *The Guardian*. Archived from the original on 10 April 2021. Retrieved 8 July 2021.
6. ["Lt Gen Faiz Hameed named new DG ISI: govt spokesperson"](#). *Dawn*. 16 June 2019. Archived from the original on 17 June 2019. Retrieved 16 June 2019.
7. ["Lt Gen Faiz Hameed appointed new DG ISI"](#). *The Express Tribune*. Archived from the original on 16 June 2019. Retrieved 16 June 2019.
8. ["Relations with Israel: Interesting suggestions start pouring in for Pakistani govt"](#). *www.thenews.com.pk*. Archived from the original on 29 April 2021. Retrieved 7 February 2021.
9. ["How Pakistan's President Zia collaborated with Israel's Mossad to defeat Soviet forces in Afghanistan"](#). *WION*. Archived from the original on 26 January 2021. Retrieved 7 February 2021.
10. ["How Israel-Pakistan Relations Could Be Established By The End Of 2020?"](#). *Latest Asian, Middle-East, EurAsian, Indian News*. 29 August 2019. Archived from the original on 29 November 2020. Retrieved 7 February 2021.
11. ["Arming Afghan Guerrillas: A Huge Effort Led by U.S. \(Published 1988\)"](#). *The New York Times*. ISSN 0362-4331. Archived from the original on 9 July 2021. Retrieved 7 February 2021.
12. ["We created Islamic extremism: Those blaming Islam for ISIS would have supported Osama bin Laden in the '80s"](#). *Salon*. 18 November 2015. Archived from the original on 20 January 2021. Retrieved 7 February 2021.
13. ["9/11 convict: Osama Bin Laden a 'useful idiot' of the CIA"](#). *Middle East Monitor*. 22 May 2020. Archived from the original on 9 December 2020. Retrieved 7 February 2021.
14. ["Archived copy"](#). Archived from the original on 25 May 2020. Retrieved 24 December 2018.
15. ["The Sun in the Sky: The Relationship between Pakistan's ISI and Afghan Insurgents"](#) (PDF). *Crisis States Working Papers*. Crisis States Research Centre, *London School of Economics* and Political Science (series no.2, no. 18): 3. Archived (PDF) from the original on 26 December 2010. Retrieved 16 October 2011. In the 1980s the ISI was instrumental in supporting seven Sunni Muslim mujahideen groups in their jihad against the Soviets and was the principal conduit of covert US and Saudi funding. It subsequently played a pivotal role in the emergence of the Taliban (Coll 2005:292) and Pakistan provided significant political, financial, military and logistical support to the former *Taliban* regime in *Afghanistan* (1996–2001)(Rashid 2001).
16. ["Coll, Steve \(2004\). Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001. Penguin Group. pp. 289–297. ISBN 9781594200076. Yet ISI's ambition was greater than its purse. Pakistan's army suffered from acute money problems during 1995. The army commanded the lion's share of Pakistan's budget, but with American aid cut over the nuclear issue, there was](#)

not much to go around. ... As it had during the 1980s, ISI needed Saudi intelligence, and it needed wealthy Islamist patrons from the Persian Gulf. ... The Pakistanis were advertising the Taliban to the Saudis as an important new force on the Afghan scene. ... The scale of Saudi payments and subsidies to Pakistan's army and intelligence service during the mid-1990s has never been disclosed. Judging by the practices of the previous decade, direct transfers and oil price subsidies to Pakistan's military probably amounted in some years to at least several hundred million dollars. This bilateral support helped ISI build up its proxy jihad forces in both Kashmir and Afghanistan.

17. [^ "ISI sponsors terror activities in Kashmir, FBI tells US court-Politics News, Firstpost"](#). Firstpost. 21 July 2011. Retrieved 22 September 2021.
18. [^ "ISI gives arms to Kashmir terrorists: Rana to FBI - Rediff.com News"](#). www.rediff.com. Retrieved 22 September 2021.
19. [^ Jump up to:^a^b^c^d^e^f^g^hⁱ^j "Directorate for Inter-Services Intelligence"](#). GlobalSecurity.org. Archived from [the original](#) on 15 May 2008.
20. [^ Frederic, Grare \(6 March 2009\). "Reforming the Intelligence Agencies in Pakistan's Transitional Democracy". Carnegie Endowment for International Peace. Archived from the original on 17 December 2020. Retrieved 7 July 2021.](#)
21. [^ rakshak, Bharat. "ISI". Archived from the original on 4 July 2008. Retrieved 12 May 2008.](#)
22. [^ Pakistan Intelligence & Security Activities & Operations Handbook. USA International Business Publications. 2009. p. 41. ISBN 978-1438737218.](#)
23. [^ Kiessling, Hein \(2016\). Faith, Unity, Discipline: The Inter-Service-Intelligence \(ISI\) of Pakistan. Oxford University Press. ISBN 978-1849045179.](#)
24. [^ "Gilani dismisses reports of extension to ISI chief". ndtv.com. Archived from the original on 26 August 2019. Retrieved 7 July 2021.](#)
25. [^ "Steve Coll: "Zawahiri's record suggests he will struggle"". Frontline. PBS. 2 May 2011. Archived from the original on 13 November 2011. Retrieved 17 December 2011.](#)
26. [^ Cordesman, Anthony H.; Vira, Varun \(7 June 2011\), Pakistan: Violence vs. Stability — A National Net Assessment, Washington, DC: Center for Strategic and International Studies, pp. 183–184, archived from the original on 22 January 2017, retrieved 18 October 2016](#)
27. [^ "Pakistan 'role in Mumbai attacks'". 30 September 2006. Retrieved 22 September 2021.](#)
28. [^ "Terrorist Attack on the Parliament of India - December 13, 2001". 17 December 2001. Archived from the original on 17 December 2001. Retrieved 22 September 2021.](#)
29. [^ John, Wilson. "Hyderabad blasts: The ISI hand". Rediff. Retrieved 22 September 2021.](#)
30. [^ "U.S. official: Indian attack has Pakistani ties". NBC News. Retrieved 22 September 2021.](#)
31. [^ Syed, Baqir Sajjad \(6 December 2008\). "Rice tells Pakistan to act 'or US will'". DAWN.COM. Retrieved 22 September 2021.](#)
32. [^ "Pakistan's shadowy secret service". 9 October 2006. Retrieved 22 September 2021.](#)
33. [^ "Telegraph | News | Nato's top brass accuse Pakistan over Taliban aid". 11 October 2006. Archived from the original on 11 October 2006. Retrieved 22 September 2021.](#)
34. [^ Gall, Carlotta \(21 January 2007\). "At Border, Signs of Pakistani Role in Taliban Surge". The New York Times. ISSN 0362-4331. Retrieved 22 September 2021.](#)
35. [^ Mazzetti, Mark; Schmitt, Eric \(1 August 2008\). "Pakistanis Aided Attack in Kabul, U.S. Officials Say". The New York Times. ISSN 0362-4331. Retrieved 22 September 2021.](#)
36. [^ "Profile: Lashkar-e-Taiba \(Army of the Pure\) \(a.k.a. Lashkar e-Tayyiba, Lashkar e-Toiba; Lashkar-i-Taiba\) - Council on Foreign Relations". 5 June 2010. Archived from the original on 5 June 2010. Retrieved 22 September 2021.](#)
37. [^ "Profile: Lashkar-e-Taiba". 3 May 2010. Retrieved 22 September 2021.](#)

38. [^] ["DNA - World - FBI identifies terror camp in Pakistan through satellite pictures - Daily News & Analysis"](#). 10 March 2007. Archived from [the original](#) on 10 March 2007. Retrieved 22 September 2021.
39. [^] ["Daily Times - Leading News Resource of Pakistan"](#). 30 September 2007. Archived from [the original](#) on 30 September 2007. Retrieved 22 September 2021.
40. [^] ["Terrorism Havens: Pakistan - Council on Foreign Relations"](#). 18 July 2006. Archived from [the original](#) on 18 July 2006. Retrieved 22 September 2021.
41. [^] Abbas, Hassan (2015). [Pakistan's Drift Into Extremism: Allah, the Army, and America's War on Terror](#). Routledge. p. 148. ISBN 978-1-317-46328-3. Javed Nasir confesses that despite the U.N. ban on supplying arms to the besieged Bosnians, he successfully airlifted sophisticated anti-tank guided missiles which turned the tide in favor of Bosnian Muslims and forced the Serbs to lift the siege. Under his leadership, the ISI also got involved in supporting Chinese Muslims in Xinjiang Province, rebel Muslim groups in the Philippines, and some religious groups in Central Asia.
42. [^] ["Intelligence: Pakistan Tries A DNI"](#). strategypage.com. Archived from the original on 19 February 2016. Retrieved 26 July 2016.
43. [^] Jump up to:^a ^b ^c ^d ^e Raza, Syed Irfan (14 October 2021). ["Crisis lingers as govt yet to notify new ISI chief"](#). DAWN.COM. Retrieved 14 October 2021.
44. [^] Shuja Nawaz. ["Focusing the Spy Glass on Pakistan's ISI"](#) Archived 10 December 2008 at the [Wayback Machine](#) The Huffington Post, 2 October 2008
45. [^] Pawar, B.S. ["Demystifying the Isi"](#) (PDF). claws.in. Archived from [the original](#) (PDF) on 11 July 2016. Retrieved 8 July 2021.
46. [^] Jump up to:^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j Pike, John (25 July 2002). ["Directorate for Inter-Services Intelligence"](#). [Federation of American Scientists](#). Archived from [the original](#) on 15 May 2008. Retrieved 13 December 2008.
47. [^] Raman, B. (2002). [Intelligence : past, present & future](#). New Delhi: Lancer Publishers & Distributors. ISBN 8170622220. Archived from the original on 10 April 2017. Retrieved 15 November 2015.
48. [^] [ISI funded political parties](#) Archived 20 March 2012 at the [Wayback Machine](#). Tribune.com.pk. Retrieved on 24 August 2012.
49. [^] [Political wing in ISI](#) Archived 3 April 2012 at the [Wayback Machine](#). Awamipolitics.com (1 April 2012). Retrieved on 2012-08-24.
50. [^] ["Pakistan stocks end in red on Wednesday amid ISI chief appointment controversy"](#). Free Press Journal. Retrieved 14 October 2021.
51. [^] Reporter, The Newspaper's Staff (14 October 2021). ["Stocks tumble 661 points on political noise"](#). DAWN.COM. Retrieved 14 October 2021.
52. [^] Editorial (15 October 2021). ["Confusion galore"](#). www.thenews.com.pk. Retrieved 15 October 2021. Editorial quote: ".With the markets constantly in flux over the past few days, the people of the country wonder whether their fates are in fact linked to the signing of a summary or notification..."
53. [^] Jump up to:^a ^b Chaudhry, Urooj Imran | Sana (13 October 2021). ["What is the process of appointing Pakistan's spymaster?"](#). DAWN.COM. Retrieved 14 October 2021.
54. [^] Abbasi, Ansar (15 October 2021). ["An undiscussed angle of mess surrounding DG ISI's appointment"](#). www.thenews.com.pk. Retrieved 15 October 2021.
55. [^] Jump up to:^a ^b Shaffer, Ryan (2 February 2017). ["Faith, unity, discipline: the Inter-Service-Intelligence \(ISI\) of Pakistan, by Hein G. Kiessling, Noida, India, Harper Collins, 2016, , ISBN 9351777960"](#). [Journal of Intelligence History](#). **16** (2). doi:10.1080/16161262.2017.1286447. ISSN 1616-1262. S2CID 164905274.
56. [^] ["Obituary: Maj-Gen Syed Shahid Hamid"](#). The Independent. 23 October 2011. Retrieved 17 October 2021.
57. [^] Jump up to:^a ^b ^c ^d Salahuddin, Ghazi (17 October 2021). ["Living dangerously – again"](#). www.thenews.com.pk. Retrieved 17 October 2021.

58. ^ Jump up to:^{a b c} ["Pakistan's PM approves appointment of new spy chief". The Independent. 26 October 2021. Retrieved 27 October 2021.](#)
59. ^ ["Is this the first time there has been a conflict between the government and military?". BBC World service \(BBC URDU \) \(in Urdu\). 16 October 2021. Retrieved 17 October 2021.](#)
60. ^ Noor, Arifa (19 October 2021). ["Past, present, forever". DAWN.COM. Retrieved 19 October 2021.](#)
61. ^ Jump up to:^{a b} Almeida, Cyril (6 October 2016). ["Exclusive: Act against militants or face international isolation, civilians tell military". DAWN.COM. Retrieved 17 October 2021.](#)
62. ^ Jump up to:^{a b c} Shehzad, Rizwan (13 October 2021). ["Govt confirms 'stalemate' in DG ISI's appointment". The Express Tribune. Retrieved 13 October 2021.](#)
63. ^ Jump up to:^{a b} ["Aye-Yes-Aye: Imran Khan, Gen Bajwa Bicker Over New ISI Chief as Charges of 'Favouritism, Meddling' Fly". News18. 12 October 2021. Retrieved 13 October 2021.](#)
64. ^ Chaudhry, Dawn com | Fahad (6 October 2021). ["In military shuffle, Lt Gen Nadeem Anjum replaces Lt Gen Faiz Hameed as top spymaster". DAWN.COM. Retrieved 13 October 2021.](#)
65. ^ Jump up to:^{a b} Raza, Dawn com | Syed Irfan (13 October 2021). ["Consultation between PM, COAS over DG ISI completed, new appointment process underway: Fawad". DAWN.COM. Retrieved 13 October 2021.](#)
66. ^ Jump up to:^{a b c} Husain, Fahd (14 October 2021). ["RED ZONE FILES: Notifying a crisis". DAWN.COM. Retrieved 14 October 2021.](#)
67. ^ Raza, Syed Irfan (13 October 2021). ["PM wants current ISI chief to continue for some time: PTI". DAWN.COM. Retrieved 13 October 2021.](#)
68. ^ Chaudhury, Dipanjan Roy. ["Imran Khan-Gen Qamar Javed Bajwa fight over ISI chief refuses to die down". The Economic Times. Retrieved 14 October 2021.](#)
69. ^ Hussain, Zahid (13 October 2021). ["System's widening cracks". DAWN.COM. Retrieved 17 October 2021. ...It's obvious that the prime minister chose the wrong issue for asserting his authority. His reported insistence on retaining the outgoing spymaster raised questions about possible political motives. ...](#)
70. ^ Cheema, Qamar (14 October 2021). Sawant, Gaurav (ed.). ["Why Is Pak PM Imran Khan Keen On Lt Gen Faiz Hameed To Continue As DG ISI?' Quote: '..some circles believe Imran Khan has created this air of uncertainty to give a message that he is powerful and he is not being controlled..'". *India Today*. Retired Lieutenant General Syed Ata Hasnain and Former Diplomat Vishnu Prakash. Retrieved 14 October 2021.](#)
71. ^ ["PM has political context, Army has own approach". www.thenews.com.pk. 15 October 2021. Retrieved 15 October 2021.](#)
72. ^ Hussain, Zahid (13 October 2021). ["System's widening cracks". DAWN.COM. Retrieved 17 October 2021.](#)
73. ^ ["DG ISI appointment, National Assembly, Siraj Durrani | SAMAA". Samaa TV. 14 October 2021. Retrieved 14 October 2021.](#)
74. ^ Hussain, Dawn com | Javed (14 October 2021). ["Convention' for PM to meet candidates before appointment of DG ISI: Fawad". DAWN.COM. Retrieved 14 October 2021.](#)
75. ^ Editorial (15 October 2021). ["Confusion galore". www.thenews.com.pk \(*The News International*\). Retrieved 15 October 2021. ..As a recap, we were told that a notification had been issued. Then came news that it had not...Then..told that all..well, and a 'new' notification .. to be issued, that the 'one page' we .. heard so much about was intact and stainless, and .., and now we learn that there may be interviews before a final decision is made..Indeed, the confusion just seems to be growing..The larger debate of course lingers: the eternal question of institutional imbalance, democratic norms, separation of powers and ceding of democratic space...However, this whole situation has become](#)

somewhat farcical due to the immense uncertainty and very obvious confusion even among those that should ideally be more in the know of ..

76. [^] ["How to Join isi Pakistan"](#). soldiers.pk. 11 June 2017. [Archived](#) from the original on 5 March 2021. Retrieved 8 July 2021.
77. [^] West, Julian (23 September 2001). ["Pakistan's 'godfathers of the Taliban' hold the key to hunt for bin Laden"](#). [Telegraph](#). London. [Archived](#) from the original on 5 June 2010. Retrieved 9 April 2011.
78. [^] Coll, S. (2004). *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*. Penguin.
79. [^] Raman, B. ["Pakistan's Inter-Services Intelligence \(ISI\)"](#). Archived from [the original](#) on 13 September 2012. Retrieved 5 May 2006.
80. [^] [Jump up to:^{a b c d e f g h i}](#) Brigadier Syed A. I. Tirmazi (1985). *Profiles of Intelligence*. Combined Printers. Library of Congress Catalogue No. 95-930455.
81. [^] [Jump up to:^{a b c d}](#) Tomsen, Peter (2011). [The Wars of Afghanistan: Messianic Terrorism, Tribal Conflicts, and the Failures of Great Powers](#). [Public Affairs Press](#). pp. 405–408. [ISBN 978-1-58648-763-8](#). [Archived](#) from the original on 27 April 2020. Retrieved 25 December 2017.
82. [^] ["Pakistan's support of the taliban"](#). [Human Rights Watch](#). 2000. [Archived](#) from the original on 21 June 2019. Retrieved 4 December 2016.
83. [^] Maley, William (2009). *The Afghanistan wars*. [Palgrave Macmillan](#). p. 288. [ISBN 978-0-230-21313-5](#).
84. [^] PTI (12 May 2011). ["ISI behind plot to target Indian Consulate"](#). reddif.com. [Archived](#) from the original on 13 March 2021. Retrieved 8 July 2021.
85. [^] Taintor, David (7 October 2014). ["Panetta explains why US didn't alert Pakistan of bin Laden raid"](#). [MSNBC](#). [Archived](#) from the original on 17 March 2021. Retrieved 8 July 2021.
86. [^] Nelson, Dean (15 October 2009). ["Pakistan's ISI still supporting the Taliban, say Afghans – Pakistan's intelligence agency is directing Taliban attacks on Western targets in Afghanistan, Davood Moradian, a senior government official has claimed"](#). [Telegraph](#). London. [Archived](#) from the original on 20 February 2011. Retrieved 9 April 2011.
87. [^] ["Pakistan's ISI intelligence agency 'supports' Taliban"](#). [BBC News](#). 13 June 2010. [Archived](#) from the original on 17 June 2010. Retrieved 9 April 2011.
88. [^] ["Pakistan puppet masters guide the Taliban killers"](#) [Archived](#) 12 May 2011 at the [Wayback Machine](#)
89. [^] Burch, Jonathon (13 June 2010). ["Report slams Pakistan for meddling in Afghanistan"](#). [Reuters.com](#). [Archived](#) from the original on 18 June 2010. Retrieved 9 April 2011.
90. [^] the CNN Wire Staff (14 June 2010). ["New report on Pakistan connections with Taliban dismissed by military"](#). [CNN](#). [Archived](#) from the original on 21 January 2012. Retrieved 9 April 2011.
91. [^] ["Pakistan Denies Supporting Taliban"](#). Rferl.org. 14 June 2010. [Archived](#) from the original on 22 January 2011. Retrieved 9 April 2011.
92. [^] ["Pakistan's intelligence agency said to support Taliban"](#)
93. [^] Iqbal, Anwar (19 June 2010). ["Ties with bad guys help get bad guys: Gen Petraeus"](#). Archived from [the original](#) on 20 June 2010. Retrieved 8 July 2021.
94. [^] Hussain, Zahid (2008), [Frontline Pakistan: The Struggle with Militant Islam](#), [Columbia University Press](#), p. 27, [ISBN 978-0-231-14225-0](#), [archived](#) from the original on 10 April 2017, retrieved 19 October 2016
95. [^] Sharma, Rajnish (1 March 2012). ["Intel reveals ISI-Naxal link"](#). [Asian Age](#). Archived from [the original](#) on 6 April 2012.
96. [^] ["Pakistan's Inter-Services Intelligence\(ISI\)"](#). aca2000.net. Archived from [the original](#) on 15 April 2016. Retrieved 26 July 2016.

97. ^a ^b ^c Jump up to: Raman, B. (1 August 2001). "[Pakistan's Inter-Services Intelligence \(ISI\)](#)". South Asia Analysis Group. Archived from [the original](#) on 12 April 2006.
98. ^a McGirk, Tim; Adiga, Aravind (4 May 2005). "[War at the Top of the World](#)". *Time*. p. 2. Archived from [the original](#) on 20 December 2014.
99. ^a Juan Cole, [Does Obama understand his biggest foreign-policy challenge?](#) Archived 23 March 2017 at the [Wayback Machine](#), Salon, 12 December 2008, Retrieved 16 October 2016
100. ^a "[Why Pakistan is 'boosting Kashmir militants'](#)". BBC News. 3 March 2010. Archived from the original on 28 February 2017. Retrieved 9 May 2010.
101. ^a "[Directorate for Inter-Services Intelligence \[ISI\] – Pakistan Intelligence Agencies](#)". Fas.org. Archived from [the original](#) on 11 June 2014. Retrieved 9 April 2011.
102. ^a "[Key quotes from the document](#)". BBC News. 28 September 2006. Archived from the original on 1 August 2010. Retrieved 9 May 2010.
103. ^a [Why Pakistan is 'boosting Kashmir militants'](#) Archived 28 February 2017 at the [Wayback Machine](#), BBC, 3 March 2010
104. ^a "[Indian troop deployment plan leaked to Pakistan last year](#)". pakistantoday.com. Archived from [the original](#) on 16 July 2020. Retrieved 8 July 2021.
105. ^a "[Exclusive: Indian Army movement plans leaked to ISI last year](#)". *India Today*. Archived from the original on 14 June 2021. Retrieved 8 July 2021.
106. ^a "[Indian troop deployment plan leaked to ISI within hours](#)". thenews.com. 4 March 2015. Archived from the original on 1 August 2020. Retrieved 8 July 2021.
107. ^a "[Revealed: Indian Army plans were leaked to Pakistan's ISI in 2014](#)". indiatvnews.com. 3 March 2015. Archived from the original on 1 August 2020. Retrieved 8 July 2021.
108. ^a "[RAW officer' arrested in Balochistan](#)". *The Express Tribune*. 24 March 2016. Archived from the original on 28 March 2016. Retrieved 14 April 2016.
109. ^a Ghazali, Abdus Sattar. "[ISLAMIC PAKISTAN: ILLUSIONS & REALITY](#)". ghazali.net. Archived from the original on 15 July 2006. Retrieved 5 May 2006.
110. ^a Kaplan, *Soldiers of God*, p.12
111. ^a Shabie Iqbal. "[Did the KGB kill Zia? – The Express Tribune Blog](#)". Blogs.tribune.com.pk. Archived from the original on 3 November 2012. Retrieved 13 May 2013.
112. ^a Pike, John. "[Directorate for Inter-Services Intelligence \[ISI\]](#)". fas.org. Archived from [the original](#) on 11 June 2014. Retrieved 5 May 2006.
113. ^a Khan, Iftikhar A (11 May 2011). "[ISI sought formal accord on ties with CIA](#)". dawncom. Archived from [the original](#) on 25 June 2012. Retrieved 8 July 2021.
114. ^a Sabbagh, Dan (27 October 2020). "[MI5 Colluded in Pakistan's torture of British terrorist, court hears](#)". *The Guardian*. Archived from the original on 9 July 2021. Retrieved 28 October 2020.
115. ^a Schmitt, Eric (14 June 2011). "[Pakistan Arrests C.I.A. Informants in Bin Laden Raid](#)". *New York Times*. Archived from the original on 23 June 2021. Retrieved 8 July 2021.
116. ^a "[US congress pushes for Dr Shakil Afridi's release](#)". *Express Tribune*. Archived from the original on 14 April 2017. Retrieved 13 April 2017.
117. ^a Iqbal, Anwar (2 May 2016). "[US to use further cuts to get Dr Afridi out](#)". Dawn.com. Archived from the original on 14 April 2017. Retrieved 13 April 2017.
118. ^a "[Pakistan accuses 'CIA-doctor' of treason](#)". *Al Jazeera English*. 7 October 2011. Archived from [the original](#) on 7 October 2011.

119. [^ Marszal, Andrew](#) (2 May 2016). "[Doctor who helped CIA track bin Laden still languishes in Pakistan jail](#)". *The Telegraph*. [Archived](#) from the original on 14 April 2017. Retrieved 13 April 2017.
120. [^ Arfeen, Syed](#). "[Deeper and darker: A Pakistani gangster's Iran connection](#)". *Geo News*. [Archived](#) from the original on 13 April 2017. Retrieved 13 April 2017.
121. [^ Ayub, Imran](#) (13 April 2017). "[Uzair admitted to espionage a year ago, reveal documents](#)". *Dawn.com*. [Archived](#) from the original on 13 April 2017. Retrieved 13 April 2017.
122. [^ Sajjad, Baqir](#) (15 July 2017). "[Pakistan helped Iraq in defeating IS, says Iraqi envoy](#)". *Dawn*. [Archived](#) from the original on 12 February 2019. Retrieved 15 July 2017.
123. [^ Raman, B.](#) "[Pakistan's Inter-Services Intelligence \(ISI\)](#)". [Archived](#) from [the original](#) on 12 April 2006. Retrieved 5 May 2006.
124. [^](#) "[Pakistan | CIA and ISI locked in aggressive spy battles](#)". *Dawn*. [Archived](#) from the original on 21 October 2010. Retrieved 9 April 2011.
125. [^ Karen DeYoung](#) (31 January 2011). "[New estimates put Pakistan's nuclear arsenal at more than 100](#)". *The Washington Post*. [Archived](#) from the original on 4 May 2011. Retrieved 9 April 2011.
126. [^ Baqir Sajjad Syed](#) (6 March 2011). "[ISI redefining terms of engagement with CIA](#)". *Dawn.com*. [Archived](#) from the original on 10 March 2011. Retrieved 9 April 2011.
127. [^ Kharal, Asad](#) (25 February 2011). "[After Davis' arrest, US operatives leaving Pakistan](#)". *The Express Tribune*. [Archived](#) from the original on 13 April 2011. Retrieved 17 March 2011.
128. [^](#) [US district court: Chinese woman indicted on Pakistan exports – The Express Tribune](#) [Archived](#) 13 July 2011 at the [Wayback Machine](#). (10 July 2011). Retrieved on 2012-08-24.
129. [^ Mark Mazzetti, Eric Schmitt & Charlie Savage](#) (23 July 2011). "[Pakistan Spies on Its Diaspora, Spreading Fear](#)". *The New York Times*. [Archived](#) from the original on 1 December 2011. Retrieved 23 July 2011.
130. [^ Benjamin, Daniel & Steven Simon](#). *The Age of Sacred Terror*, 2002
131. [^ Risen, James](#). *State of War: The Secret History of the CIA and the Bush Administration*, 2006
132. [^](#) [CNN Transcript "Suspected Mastermind of Pearl Killing Arrested"](#). *CNN*. 7 February 2001. [Archived](#) from the original on 22 May 2011. Retrieved 29 June 2006. 12 February 2002.
133. [^ Wright, Abi](#). *Committee to Protect Journalists*, May 2006. "[Heading into Danger](#)". [Archived](#) from the original on 29 June 2006. Retrieved 29 June 2006.
134. [^](#) "[Transcript: Bin Laden determined to Strike in US CNN.com, Saturday April 10, 2004](#)". *CNN*. 10 April 2004. [Archived](#) from the original on 26 January 2011. Retrieved 9 April 2011.
135. [^](#) [Andy Worthington](#) *The Guantanamo Files*, Pluto Press, 2007
136. [^ Tim McGirk](#) (8 April 2002). "[Anatomy of a Raid](#)". *Time*. [Archived](#) from [the original](#) on 21 May 2011. Retrieved 9 April 2011.
137. [^ Burns, John F.](#) (14 April 2002). "[John Burns, A NATION CHALLENGED: THE FUGITIVES, In Pakistan's Interior, A Troubling Victory in Hunt for Al Qaeda New York Times, April 14, 2002](#)". *The New York Times*. New York City; Pakistan; Faisalabad (Pakistan); Washington (Dc). [Archived](#) from the original on 9 July 2021. Retrieved 9 April 2011.
138. [^](#) "[Anti-terror raids yield bonanza for U.S. intelligence](#)". *The Seattle Times*. Associated Press. 2 April 2002. [Archived](#) from the original on 12 January 2012. Retrieved 9 April 2011.
139. [^](#) "[Ramzi bin al-Shibh: al-Qaeda suspect](#)". *BBC*. 14 September 2002. [Archived](#) from the original on 16 April 2009. Retrieved 18 February 2010.

140. [^](#) Shahzad, Syed Saleem (30 October 2002). ["A chilling inheritance of terror"](#). *Asia Times*. Archived from the original on 30 October 2002.
141. [^](#) Shane, Scott (22 June 2008). ["Inside a 9/11 Mastermind's Interrogation"](#). *New York Times*. [Archived](#) from the original on 2 April 2019. Retrieved 9 February 2017.
142. [^](#) ["Factbox: Major al Qaeda militants killed or captured"](#). Reuters. 15 September 2009. [Archived](#) from the original on 8 March 2021. Retrieved 1 July 2017.
143. [^](#) ["Taliban commander Mullah Baradar 'seized in Pakistan'"](#). BBC News. 16 February 2010. [Archived](#) from the original on 18 February 2010. Retrieved 16 February 2010.
144. [^](#) Chazan, David (9 January 2002). ["Profile: Pakistan's military intelligence agency"](#). BBC News. [Archived](#) from the original on 17 November 2005. Retrieved 5 May 2006.
145. [^](#) ["ISI closes its political wing"](#). Dawn. 23 November 2008. [Archived](#) from the original on 1 November 2010. Retrieved 16 October 2016.
146. [^](#) [Crash of US U-2 Spy Plane Archived](#) 13 June 2010 at the [Wayback Machine](#). Southasiaanalysis.org. Retrieved on 24 August 2012.
147. [^](#) Neamatollah Nojumi (2002). *The Rise of the Taliban in Afghanistan: Mass Mobilization, Civil War, and the Future of the Region* (1st ed.). New York: Palgrave.
148. [^](#) [Pakistan's anti-terror success Archived](#) 17 May 2014 at the [Wayback Machine](#). Thenews.com.pk. Retrieved on 24 August 2012.
149. [^](#) [\[1\] Archived](#) 17 May 2014 at the [Wayback Machine](#)
150. [^](#) Boone, Jon (5 May 2011). ["Osama Bin Laden death: Afghanistan 'had Abbottabad lead four years ago'"](#). *The Guardian*. London. [Archived](#) from the original on 4 December 2020. Retrieved 17 December 2016.
151. [^](#) [Jump up to:^a ^b Jamal, Arrif \(22 December 2011\). "Former Pakistan Army Chief Reveals Intelligence Bureau Harbored Bin Laden in Abbottabad". *Terrorism Monitor*. **9** \(47\). \[Jamestown Foundation\]\(#\). \[Archived\]\(#\) from the original on 1 December 2017. Retrieved 21 July 2021.](#)
152. [^](#) Ashraf Javed (16 February 2012). ["Ijaz Shah to sue Ziauddin Butt"](#). *The Nation*. Archived from [the original](#) on 2 April 2012. Retrieved 14 November 2012.
153. [^](#) ["Kissinger: 'Almost Impossible' That Pakistan Didn't Know Bin Laden Was Hiding in the Region"](#). *Fox News*. 5 March 2011. [Archived](#) from the original on 5 May 2011. Retrieved 15 February 2012.
154. [^](#) Joscelyn, Thomas (22 September 2011). ["Admiral Mullen: Pakistani ISI sponsoring Haqqani attacks"](#). *The Long War Journal*. [Archived](#) from the original on 26 April 2019. Retrieved 1 December 2011. During a Senate Armed Services Committee hearing today, Admiral Michael Mullen, the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, highlighted the Pakistani Inter-Services Intelligence Agency's role in sponsoring the Haqqani Network—including attacks on American forces in Afghanistan. 'The fact remains that the Quetta Shura [Taliban] and the Haqqani Network operate from Pakistan with impunity,' Mullen said in his written testimony. 'Extremist organizations serving as proxies of the government of Pakistan are attacking Afghan troops and civilians as well as US soldiers.' Mullen continued: 'For example, we believe the Haqqani Network—which has long enjoyed the support and protection of the Pakistani government and is, in many ways, a strategic arm of Pakistan's Inter-Services Intelligence Agency—is responsible for the September 13th attacks against the U.S. Embassy in Kabul.'
155. [^](#) [Obama won't back Mullen's claim on Pakistan Archived](#) 10 October 2011 at the [Wayback Machine](#). NDTV.com (1 October 2011). Retrieved on 2012-08-24.
156. [^](#) ["Most Popular E-mail Newsletter"](#). *USA Today*. 22 September 2011. [Archived](#) from the original on 5 March 2016. Retrieved 1 September 2017.
157. [^](#) ["Rediff News: For the US, ISI is a terrorist organisation"](#). 26 April 2011. [Archived](#) from the original on 4 September 2011. Retrieved 2 February 2012.

158. [^] [Burke, Jason \(25 April 2011\). "Guantánamo Bay files: Pakistan's ISI spy service listed as terrorist group". *The Guardian*. London. Archived from the original on 24 February 2017. Retrieved 17 December 2016.](#)
159. [^] ["General Dunford: Pakistan intelligence has links to 'terrorists' Archived 23 April 2018 at the Wayback Machine". *Al-Jazeera*. 4 October 2017.](#)
160. [^] ["Mattis says will try to work with Pakistan 'one more time' Archived 23 April 2018 at the Wayback Machine". *Reuters*. 3 October 2017.](#)
161. [^] *Black Friday: the true story of the Bombay bomb blasts*, S. Hussain Zaidi, Penguin Books, 2002, p. 30
162. [^] [WikiLeaks: Pakistan shared intelligence with Israel post 26/11 Archived 6 December 2010 at the Wayback Machine](#). *daily.bhaskar.com* (2 December 2010). Retrieved on 2012-08-24.
163. [^] [Burke, Jason \(18 October 2010\). "Pakistan intelligence services 'aided Mumbai terror attacks'". *The Guardian*. London. Archived from the original on 8 April 2020. Retrieved 17 December 2016.](#)
164. [^] ["Diplomat denies Pakistan role in Mumbai attacks". *The Independent*. London. 31 January 2009. Archived from the original on 30 June 2017. Retrieved 1 September 2017.](#)
165. [^] [Khan, Zarar \(1 December 2008\). "Pakistan Denies Government Involvement In Mumbai Attacks". *Huffington Post*. Archived from the original on 18 May 2014. Retrieved 16 October 2011.](#)
166. [^] [King, Laura \(7 January 2009\). "Pakistan denies official involvement in Mumbai attacks". *Los Angeles Times*. Archived from the original on 18 May 2014. Retrieved 16 October 2011.](#)
167. [^] [Jump up to:^a ^b Martin, Gus \(2009\). *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues* \(Third ed.\). *Sage Publishing*. p. 189. ISBN 978-1-4129-7059-4. Archived from the original on 10 April 2017. Retrieved 19 October 2016.](#)
168. [^] [Bajoria, Jayshree; Eben Kaplan \(4 May 2011\). "The ISI and Terrorism: Behind the Accusations". *Council on Foreign Relations*.](#)
169. [^] [Laruelle, Marlène; Sébastien Peyrouse \(2011\). *Mapping Central Asia: Indian Perceptions and Strategies*. *Ashgate Publishing*. p. 203. ISBN 978-1-4094-0985-4.](#)
170. [^] [Hussain, Zahid \(2008\). *Frontline Pakistan: The Struggle With Militant Islam*. *Columbia University Press*. p. VII. ISBN 978-0-231-14225-0.](#)
171. [^] [Holt, Grant; David H. Gray \(Winter 2011\). "A Pakistani Fifth Column? The Pakistani Inter-Service Intelligence Directorate's Sponsorship of Terrorism". *Global Security Studies*. 2 \(1\): 56.](#)
172. [^] [Forest, James J. F. \(2007\). *Countering Terrorism and Insurgency in the 21st Century: International Perspectives*. *Praeger Publishing*. p. 83. ISBN 978-0-275-99034-3.](#)
173. [^] [McGrath, Kevin \(2011\). *Confronting Al Qaeda: New Strategies to Combat Terrorism*. *Naval Institute Press*. p. 138. ISBN 978-1-59114-503-5.](#)
174. [^] [Grare, Frédéric \(2009\). *Reforming the Intelligence Agencies in Pakistan's Transitional Democracy*. *Carnegie Endowment*. p. 15.](#)
175. [^] [Jump up to:^a ^b Camp, Dick \(2011\). *Boots on the Ground: The Fight to Liberate Afghanistan from Al-Qaeda and the Taliban, 2001–2002*. *Zenith*. p. 38. ISBN 978-0-7603-4111-7.](#)
176. [^] [Caldwell, Dan; Robert Williams \(2011\). *Seeking Security in an Insecure World* \(2nd ed.\). *Rowman & Littlefield*. pp. 103–104. ISBN 978-1-4422-0803-2.](#)
177. [^] [Zahab, Mariam Abou \(2011\). *Aparna Rao; Michael Bollig; Monika Bock \(eds.\). The Practice of War: Production, Reproduction and Communication of Armed Violence* \(Reprint ed.\). *Berghahn Books*. p. 134. ISBN 978-0-85745-141-5.](#)
178. [^] [Cohen, Stephen P. \(2011\). *The Future of Pakistan*. *Brookings Institution*. p. 130. ISBN 978-0-8157-2180-2.](#)

179. [^](#) Wilson, John (2005). *Terrorism in Southeast Asia: Implications for South Asia Countering the Financing of Terrorism*. *Pearson plc*. p. 80. [ISBN 978-8129709981](#).
180. [^](#) Green, M. Christian (2011). *Religion and Human Rights*. Chapter 21: *Oxford University Press*. [ISBN 978-0-19-973345-3](#).
181. [^](#) Sisk, Timothy D. (2008). *International Mediation in Civil Wars: Bargaining with Bullets*. *Routledge*. p. 172. [ISBN 978-0-415-47705-5](#).
182. [^](#) Palmer, Monte (2007). *At the Heart of Terror: Islam, Jihadists, and America's War on Terrorism*. *Rowman & Littlefield*. p. 196. [ISBN 978-0-7425-3603-6](#).
183. [^](#) Wilson, John (2005). *Terrorism in Southeast Asia: Implications for South Asia Countering the Financing of Terrorism*. *Pearson*. p. 84. [ISBN 978-8129709981](#).
184. [^](#) Juergensmeyer, Mark (2008). *Global Rebellion Religious Challenges to the Secular State, from Christian Militias to al Qaeda* (1st ed.). *University of California Press*. p. 91. [ISBN 978-0-520-25554-8](#).
185. [^](#) "*Hizb-ul-Mujahideen*". Institute For Conflict Management. [Archived](#) from the original on 17 August 2010. Retrieved 28 December 2012.
186. [^](#) Tomsen, Peter (2011). *Wars of Afghanistan*. *Public Affairs*. p. 240. [ISBN 978-1-58648-763-8](#).
187. [^](#) Schmid, Alex (2011). *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. *Routledge*. p. 540. [ISBN 978-0-415-41157-8](#).
188. [^](#) Aubrey, Stefan M. (2004). *The New Dimension of International Terrorism*. vdf Hochschulverlag AG. p. 253. [ISBN 978-3-7281-2949-9](#).
189. [^](#) Atkins, Stephen E (2011). *The 9/11 Encyclopedia* (2nd ed.). *ABC-CLIO*. p. 540. [ISBN 978-1-59884-921-9](#).
190. [^](#) McGirk, Tim (29 April 2002). "*Rogues No More?*". *Time*. [Archived](#) from the original on 27 February 2021. Retrieved 9 July 2021.
191. [^](#) McElroy, Damien (27 February 2012). "*Stratfor: Osama bin Laden 'was in routine contact with Pakistan's spy agency'*". *The Telegraph*. London. [Archived](#) from the original on 3 March 2019. Retrieved 4 April 2018.
192. [^](#) "*Al Qaeda in the Indian Subcontinent threatens to wage war against Pak*". *The Week (India)*. 27 June 2017. [Archived](#) from the original on 2 January 2019.
193. [^](#) "*Al Qaeda releases maiden video on Kashmir; issues threats to army, govt*". *The Economic Times*. 10 July 2019. [Archived](#) from the original on 10 February 2020. Retrieved 10 September 2019.
194. [^](#) "*Al-Qaeda releases its first video on Kashmir*". *The Hindu*. 10 July 2019. [Archived](#) from the original on 11 July 2019. Retrieved 10 September 2019.
195. [^](#) O. Riedel, Bruce (2011). *Deadly Embrace: Pakistan, America, and the Future of the Global Jihad*. *Brookings Institution*. p. Preface. [ISBN 978-0-8157-0557-4](#).
196. [^](#) Haqqani, Husain (2005). *Pakistan: Between Mosque and Military*. *Carnegie*. p. 273. [ISBN 978-0-87003-214-1](#).
197. [^](#) Cordesman, Anthony H.; Adam Mausner; David Kasten (2009). *Winning in Afghanistan: Creating Effective Afghan Security Forces*. *Center for Strategic and International Studies*. [ISBN 978-0-89206-566-0](#).
198. [^](#) Shanty, Frank (2011). *The Nexus: International Terrorism and Drug Trafficking from Afghanistan* (1st ed.). *Praeger*. p. 191. [ISBN 978-0-313-38521-6](#).
199. [^](#) Williams, Brian Glyn (2011). *Afghanistan Declassified: A Guide to America's Longest War*. *University of Pennsylvania Press*. p. 144. [ISBN 978-0-8122-4403-8](#).
200. [^](#) Aid, Matthew M. (3 January 2012), *Intel Wars: The Secret History of the Fight Against Terror*, *Bloomsbury USA*, p. 113, [ISBN 978-1-60819-481-0](#), [archived](#) from the original on 10 April 2017, retrieved 19 October 2016
201. [^](#) "*Operation Zarb-i-Azb disrupted Haqqani network: US general*". *Dawn*. 6 November 2014. [Archived](#) from [the original](#) on 7 November 2014. Retrieved 7 November 2014.

202. [^](#) [Refugees, United Nations High Commissioner for. "Refworld | Pakistan must investigate Inter-Services Intelligence over attacks against journalists". Refworld. Archived from the original on 26 February 2017. Retrieved 1 January 2017.](#)
203. [^](#) [Taliban links, ISPR denies \(27 October 2011\). "Pakistan military denies BBC report on Taliban links". Dawn. Archived from the original on 26 June 2015. Retrieved 9 May 2015.](#)
204. [^](#) ["11 Adiala Jail detainees are hardcore". The News. Archived from the original on 29 November 2014. Retrieved 22 June 2014.](#)
205. [^](#) ["Terrorists attack Lahore ISI office". The Nation. Archived from the original on 29 November 2014. Retrieved 22 June 2014.](#)
206. [^](#) ["Huge blast rocks Pakistani city". BBC News. 27 May 2009. Archived from the original on 29 November 2014. Retrieved 22 June 2014.](#)
207. [^](#) ["13 killed, 60 injured in Peshawar suicide attack: Terrorists strike ISI". Daily Times. Archived from the original on 26 June 2015. Retrieved 22 June 2014.](#)
208. [^](#) ["TTP claims responsibility: ISI building targeted in Multan; 8 die". Dawn News. Archived from the original on 29 November 2014. Retrieved 22 June 2014.](#)
209. [^](#) ["Faisalabad carnage: Car bomb kills 25, injures over 100". The Express Tribune. Archived from the original on 24 December 2018. Retrieved 22 June 2014.](#)
210. [^](#) ["Three ISI officials killed in FR Bannu Attack". The News. Archived from the original on 29 November 2014. Retrieved 26 June 2014.](#)
211. [^](#) ["Suicide bombers target ISI compound in Sukkur". dawn.com. 24 July 2013.](#)